

Ліричний та іронічний
Олександр Ірванець

Департамент культури і туризму Полтавської обласної
державної адміністрації
Полтавська обласна бібліотека для юнацтва
ім. Олесея Гончара

Серія "Сучасні українські письменники"

Ліричний та іронічний Олександр Ірванець

Інтелект-реліз

Вип. 24

Полтава – 2018

УДК 012:821.161.2.09 Ірванець

Л62

Автор-укладач: *Варвара Василівна Потуремець*

Ліричний та іронічний Олександр Ірванець : інтелект-реліз / Обласна бібліотека для юнацтва ім. Олеся Гончара; авт.-укладач В. В. Потуремець. – Полтава, 2018. – 16с.

Видання із серії "Сучасні українські письменники", присвячене творчості поета, сценариста, письменника Олександра Ірванця.

Розраховано на учнів, студентів, викладачів навчальних закладів та бібліотечних працівників, що працюють з молоддю.

"Митець повинен бути освіченим у своїй галузі. Тоді ти знаєш собі справжню ціну. Я знаю, що я не найкращий. Але я знаю, що я один зі збірної."

Олександр Ірванець

Олександр Ірванець – відомий сатирично-іронічними віршами, скандальними п'єсами, есе, романами, відвертими, іноді шокуючими смаки вихованих українців висловлюваннями, взагалі писати не любить. Як він сам не раз висловлювався: "Якщо б міг - не писав би". Він відносить себе до людей такого типу, для яких життя означає більше ніж література. Він пише тоді, коли не може не писати.

А ще Олександр любить просто багато гуляти, багато їздити, багато читати, дивитися телевізор, бродити по інтернету. Він відмовляється від внесення його творів до шкільної програми. Його улюблена книга «Пригоди бравого солдата Швейка під час світової війни» Ярослава Гашека. Олександр – колекціонер. Займається нумізматикою, збирає телефонні картки. Він добре розбирається в живописі і серйозно вивчає шедеври світової скульптури і архітектури.

Він народився 24 січня 1961 року у Львові. Ріс у місті Рівне, де закінчив 8 класів СШ № 18 в 1976 році. Потім в 1980 році – Дубенське педагогічне училище (в 40 км від Рівного), а в 1988 році – Московський літературний інститут ім. М. Горького. Автор поетичних книг: "Вогнище на дощі" (Львів, "Каменярь", 1987), "Тінь великого класика та інші Вірші" (Київ, "Молодь", 1991), "Вірші останнього десятиліття. 1991 – 2001" (2001). Твори поета, сценариста, письменника Олександра Ірванця перекладені десятима мовами, в т.ч. англійською, німецькою, французькою, шведською, польською, білоруською, російською мовами.

Олександр Ірванець один із творців легендарного творчого літоб'єднання "Бурлеск – Балаган – Буфонада" (абр. Бу-Ба-Бу). Лауреат премії Фонду ХеленЩербань-Лапика (США) 1995, Стипендіат Академії ШлессСолітюд (Німеччина) 1995 року. Член журі театрального фестивалю "Боннер Бісенале" 2000 і 2002 років. З 1993 року постійно живе в Ірпені під Києвом. Останнім часом працює в драматургії, прозі, політично-сатиричній поезії. Великі добірки його віршів публікувалися в московських журналах "Літературне навчання" і "Дружба народів", польських "Література па swięcia" (Варшава), "Акцент" (Люблін), німецькій антології Рейх світ вмирає SteinerneLaute". Автор книг прози: "Запис я Інні utvory" (2001), "Рівне / Ровно"(Стіна) (нібито роман) (Львів, "Кальварія", 2002), "Очамимря" (Київ, "Факт", 2003) та книги "П'ять п'єс" (Київ, "Смолоскип", 2002). Автор збірки оптимістичної поезії "Любіть! .." (Вірші з трьох книг і з-поза них) (Київ, "Критика", 2003). У його перекладах на українську мову вийшло кілька книг відомого російського письменника-педагога Григорія Остера "Шкідливі поради для дітей та батьків".

Широкій громадськості Олександр Ірванець став відомий після того, як вони разом з Юрієм Андруховичем та Віктором Небораком створили літературне об'єднання "Бу-Ба-Бу". До цього Олександр працював учителем у середній школі №

24 міста Рівне, писав вірші. До 1985 року, коли народилося Бу-Ба-Бу, він був просто молодим поетом і щиро вважав, що він кращий у себе в місті, так, напевно, воно і було. Напередодні народження легендарного літературного тріо Олександр вперше потрапив на семінар творчої молоді, який проводився в Ірпені - і переконався, що в Україні є досить багато поетів, які пишуть, так як він, і навіть краще. Там він і познайомився з Юрієм Андруховичем, і це була перша точка відліку, з якої потім почалося Бу-Ба-Бу. Незабаром вони з'єдналися ще й з Віктором Небораком.

Це легендарне літоб'єднання стало викликом існуючої ситуації дикої фальшивості в українській літературі. Вони вирішили, що так далі не може продовжуватися, і якщо вони будуть працювати, показуючи, що цього не існує, то засудять себе на існування в неіснуючому світі, на творчість для неіснуючого читача. І вони почали писати, не озираючись на те, чи будуть їх твори коли-небудь опубліковані чи ні. Два роки після створення Бу-Ба-Бу пройшло на рівні кухонь, в читанні один одному своїх опусів. І це, можливо, був найкращий період існування їх творчої групи. Кожному з них досить було двох читачів, слухачів. Вже тоді вони знали, що пишуть не в порожнечу. Згодом на цих кухнях стали з'являтися люди, які сприймали їх творчість досить вдячно. У 1987 році, коли в Київському Молодому театрі відбувся перший вечір Бу-Ба-Бу, вони вже мали підготовленого слухача. Олександр з того приводу сказав: "Я часто повторюю фразу Віктора Неборака, під якою готовий підписатися сто разів: "У 18 – 19 років мені дико не вистачало віршів, які б мені хотілося читати, і тому я почав писати такі вірші сам". Ця фраза точно формулює і мою, і Віктора, і Юрія позицію того часу". В Бу-Ба-Бу кожен з них має свій титул. "Ми всі маємо титули, які самі привласнювали один одному, коли один з нас переходив кордон тридцятиріччя. Між нами невелика різниця: Андрухович народився в березні 1960-го, я – в січні 1961-го, Неборак – у квітні 1961 року. Юрій на своє тридцятиріччя отримав титул Патріарха – тобто, за ним закріпили духовну владу в Бу-Ба-Бу, Віктор уже останнім отримав титул Прокуратора – юридичну владу, а я Підскарбій (хранитель скарбів) – це влада матеріальна, а не якісь, то грошові скарби, а скоріше, матеріальне втілення бубаїзму. Я зберігаю наш бубаїстський архів, нашу внутрішню переписку, перші публікації в ЗМІ, відгуки про нас, рецензії. Вони і є мої скарби".

Свою поетичну творчість Олександр починав з написання епіграм на однокурсників і викладачів педагогічного училища. "...Я пам'ятаю той чудовий весняний день, коли мені в голову стрелив мій перший нормальний вірш. І тоді я подумав, що непогано було б стати письменником, кльово було б... Я студент педучилища, мені 17 років, і в моїй душі народилося десь 12 рядків серйозного тексту. Я сам це зрозумів... Мені справді було по приколу творити текст, і в технічному плані воно було так, сказати б, навіть оковирно. І я... записав цей вірш – і десь серед літа його надрукували в районній газеті! Коли я восени повернувся з практики в піонерському таборі, у скриньці для листів на мене чекав переказ на гонорар – 3 рублі 54 копійки. То були... великі гроші в 1979 році...".

Про любов йому тоді не писалося. Захоплення дівчатами у нього були, але якось не ідентифікувалися вони так, щоб їх можна було виразити поетично. До того ж, йому завжди не подобалися збори поетичної молоді, коли обдаровані сопливі юнаки та дівчата натхненно читали ідеологічно вивірені вірші "перед ясні очі" якогось члена Спілки письменників, який туди прийшов не по своїй волі. Олександр

служив у будівельних військах Ленінградської військово-морської бази. У військовій частині була непогана бібліотека, яка не без тиску Олександра на бібліотекаря, поповнювалася річними підписками на журнали "Москва", "Новий світ". У вихідні, коли можна було отримати звільнення, наш герой ходив до Ермітажу, де міг годинами просиджувати в залі імпресіоністів. Перші вірші, за які, як каже з властивою йому скромністю Олександр "найменше соромно" він написав під час служби в армії. По поверненню зі збройних сил в цьому ж році Олександр вступає до Московського літературного інституту ім. М. Горького, де записується на семінар поезії до відомого російського поета Анатолія Жигуліна. З керівником Олександром пощастило не тільки тому, що той був талановитим поетом, а ще й тому, що той добре знав українську мову. Анатолій Жигулін був родом з Воронезької області, а це історично українська земля.

Назва збірки його поезій "**Вибране**" – умовна. По-перше, там немає суворої хронології від ранніх до більш пізніх віршів. В збірку ввійшли ліричні, сатиричні, публіцистичні вірші. Передмову до збірки написав Богдан Задура, досить відомий польський критик, літературознавець. А післямову – молодий поет Андрій Бондар, поет нової генерації. У книзі є дуже цікаві ілюстрації відомого львівського художника Влода Кауфмана. Коли автора запитують, чому в нього іноді присутня у віршах ненормативна лексика, Олександр на це питання, у властивій йому іронічній формі, відповідає, що, як кажуть, з пісні слів не викинеш, та й з поезії теж. Він продовжує епатувати публіку ще більше, ніж спочатку своєї популярності. З цього приводу Олександр висловлюється так: *"Сьогодні я готовий до цього ще більше, і справа тут не у віці, а в ситуації суспільного становища і внутрішньо літературного. На жаль, є багато невтішних речей, проти яких хочеться протестувати. А протест, виклик, епатаж – це слова одного порядку. Мене дуже багато чого не влаштовує в українській дійсності та літературі, а тому сьогодні я схильний до епатажу більше, ніж коли-небудь"*. Поезія у нього – іронічна, гостросоціальна, є чимало інтимної лірики. Останнім часом Олександр пише віршів не так вже й багато. "Думаю, що в майбутньому я буду писати віршів ще менше, але не буду зарікатися в тому, що не буду писати їх взагалі".

"Любіть Оклахому! Вночі і в обід,
Як неньку і денді достоту.
Любіть Індіану! Й так само Любіть
Північну й Південну Дакоту".
"Любіть!"

Скандально відомий вірш "Любіть!.." ("Любіть Оклахому..." 1992), здавалося б, дає просту відповідь на ці непрості питання. Потрібно любити країну, яку вважаєш своєю батьківщиною. Та виконати умову любові до перелічених у вірші Ірванця північно-американських штатів – неможливо, бо переважна більшість українців навіть не знає їхніх назв. Тому послання Ірванця нагадує урок географії, з якого читачі довідаються бодай назви окремих штатів країни, яку обирають за взірць для наслідування чи еміграції. Заклик любити усі ці штати важко виконати навіть якнайпатріотичніше налаштованому американцю, бо любов до країни не обов'язково передбачає любові до усіх її частин.

Вірш "Любіть Оклахому" лише увиразнює патріотичний зміст вірша Володимира Сосюри "Любіть Україну!", а не заперечує його. У часи нового рушення українців на Захід вірш О. Ірванця без зайвої метафоризації означив напрямок перетікання патріотичних почуттів, чим і викликав гнів у багатьох українських патріотів.

У іншій його збірці "Мій хрест", виданій 2010 року, небагато нових текстів, але вірші О. Ірванця залишаються, як і раніше, актуальними, молодими і навіть модними (наскільки може бути сучасна поезія модною). І це попри те, що Ірванець насичує свої тексти прізвищами не завжди видатних особистостей та подіями, які мають властивість вивітруватися з людської пам'яті. Проблеми українського суспільства, однак, залишаються тими самими: наш народ не годен побудувати міцну державу; як нація ми кволі й аморфні; ми занадто надіємось на когось, хто нам допоможе; процес видавлювання з себе раба триватиме стільки, скільки нам призначено жити і т. д. Звичайно, Ірванець не подає цих тез так прямо і з поетичного погляду безпорадно, він цурається прямолінійних, риторичних фраз.

Вірш "Великодні-2005" написаний з нагоди дивовижного календарного збігу, коли українська людність святкувала найбільше християнське свято – Великдень – вкупі з великим святом комуністичним – Днем солідарності трудящих:

"...Несе хтось з церкви крашанки червоні,
А хтось несе червоні прапори....
Христос воскрес! Пролетарі єднаються!
Серця і яйця б'ються в унісон!..."

У книзі поезій Олександра Ірванця "Вибране за 33 роки" немало віршів про вітчизну, написаних не конче із синівським захватом. Вітчизна може мати розміри дев'ятиповерхового панельного будинку, а може і збільшитися до міфологічного простору між Тігром і Ефратом з одного боку і Осло та Барановичами – з іншого. Один з парадоксів полягає в тому, що окремі твори Ірванця – про чужу вітчизну.

Найдовший текст у цій книзі – лірична поема "Білорусь". Це 163-рядкове зізнання поета у коханні – і не до держави, очолюваної колишнім директором радгоспу, а до країни добрих і талановитих людей. Декого з них названо на ім'я (Владьо, Валентина, Роман, Богдан), інших – на ім'я і прізвище (Віктор Жибуль, Віра Бурлак), ще інших – лише на прізвище (Хадановіч, Шалкевіч). Загальна тональність поеми – піднесена і навіть патетична, щоправда, з іронічними вкрапленнями, які стосуються владних реалій. Білорусь у поемі Ірванця персоніфіковано у сплячу князівну, до якої скаче рицар з герба Погоня – "Тінь червона на білім снігу". Ця країна, занурена у безчасся, має шанс пробудитися до нового життя, не втратити його, як батьківщина Ірванця, обравши президента, якому влада спотворила обличчя "ще сильніше, ніж діоксин". Поему Ірванець дописував в 2010 році перед черговими президентськими виборами в Україні і Білорусі, які відомо чим закінчилися. Окремі рядки нагадують заклинання, що, на жаль, не мали

впливу на перебіг подальших подій. Для молодих білорусів Ірванець просить у білоруського краю і білоруського народу:

"Дай їм волі, краю й народе,
Свій останній шанс не згуби!
Дай їм волі в сенсі свободи,
Й дай їм волі до боротьби".

Останній шанс краю і народу – молоде покоління. Йому для перемоги потрібна воля як свобода, і воля як зусилля, волевиявлення. Та чи володіють білоруський край і білоруський народ волею, щоб вділити її молодому поколінню? Чи, може, воля – це незрима енергія, що накопичується упродовж певного часу і якою може скористатися тільки гідне покоління? Так чи так, але поетичне заклинання українського поета не повалило авторитарного режиму Лукашенка. Зате зізнання Ірванця у коханні до Білорусі було почуте багатьма його білоруськими друзями, як врешті-решт і українськими читачами. Адже наша країна – теж у багаторічному очікуванні змін на краще.

Про Україну в Ірванця окремої поеми немає, та більшість віршів, уміщених у цій книзі, написані з приводу України (Ірванець воліє не називати свою вітчизну на ім'я). Переважно у цих віршах поет не вдається до заклинань. До рідної країни поет звертається звичною мовою, не сподіваючись на швидку й адекватну відповідь. 1992 роком датовано вірш "Einekleine Nachtmusik", який написано у формі звернення до неньки-вітчизни з побажанням "добраніч". Раніше поети намагалися пробудити Україну зі сну-існування до активного творення. Ірванцева Україна "лежить" "Від Дону до Сяну" (алюзія до повної версії слів гімну України), "Від Тігра з Ефратом аж до Осло й Баранович" (іронізування над уявленнями про те, що всі цивілізаційні досягнення індоєвропейців походять з пра-України). Цій країні, яка вже "лежить" засинаючи, Ірванець бажає доброї ночі, знаючи, що багато хто з її громадян не сплять, а займаються своїми нічними справами. Не сплять космонавти на станції "Тризуб" (повіримо в цю мрію), костоправи, педераста-законотворці, мільйонери, що перераховують свої мільйони, офіцери, що вчать мову, повії, яких названо Роксолянками...

Олександр Ірванець проти того, щоб його твори вивчали у школі. "Мені страшно подумати, що якась дитина, не вивчивши напам'ять вірш Ірванця, отримає двійку. І, зрештою, ця маленька людина зненавидить і мене, і всю українську літературу...", – сказав він в одному з своїх інтерв'ю.

Ще навчаючись в літературному інституті Олександр разом з нині відомим російським драматургом Миколою Колядою, відвідував семінари з драматургії. Там він і отримав уявлення про те, як писати п'єси. Олександр і в драматургії шукає оригінальні форми вираження. Він пише п'єси для читання, є такий жанр на Заході. У сусідній Польщі цей жанр дуже популярний, а в Україні залишається поки майже невідомим. Його п'єси не стільки для режисера, як для читача-слухача, який їх зрозуміє і усвідомлює і в своїй уяві сам зробить постановку. Але, незважаючи на це, ці п'єси ставлять і театри. За останні два-три роки його драматургічні знахідки поставили харківський театр-студія «Арабески», київський Театр драми і комедії на

лівому березі Дніпра, Штатс-Театр в Штутгарті і Казематтен-театр в Люксембурзі. Поставлені п'єси Олександра Ірванця: "Брехун з литовської площі", "Електричка на Великдень", інші три написані в одному стилістичному ключі: "Маленька п'єса про зраду», "Рекордінг", "Прямий ефір". Всі вони не залишилися непоміченими публікою і мали успіх.

В "Маленькій п'єсі про зраду для однієї актриси" йдеться про тотальну зраду – не лише кохання і дружби, але й ідеалів, і власного народу, який стає розмінною монетою у запеклій політичній боротьбі за владу. Героїня лише грає роль скаліченої – заради досягнення мети політики не гребують жодними засобами. Душі молодих героїв п'єси остаточно розбещені цією безсоромною, цинічною боротьбою всіх проти всіх. Она – героїня драми, студентка університету, вродлива дівчина, прикута до інвалідного візка. Вона розмовляє з Хоною – торговкою, що сидить під вікном її кімнати, або по телефону. Крім голосу героїні, в п'єсі звучить голос диктора радіо. Повідомлення диктора спрямовують подальший розвиток дії драми – теми радіоповідомлень продовжує героїня. Спогади Они про дитинство, якими розпочинається дія драми, створюють атмосферу недавнього пізнаваного минулого – "...тоді ж усі були і в чорненьках, і в чорній молоді. Та ж нас ніхто не питав... хочемо ми вступати чи ні! Так гуртом і записували. Е, що ви мені про свою молодість будете згадувати, для вас то ще дійсно святими були всі ті чорні ідеали. А в нас хіба вже вірив в них хоч би хтось?". Через вікно вона бачить Чорну площу, яку вже названо сірою, проте всі, незважаючи на офіційне перейменування, називають її Чорною. Драматург хоче сказати, що нічого не змінилося в країні. З цією метою він широко використовує алюзії, завдяки яким у свідомості реципієнта складаються відповідні асоціації. Саме асоціативність, яка передбачає "свіжий погляд на річ: за принципом подібності з іншим явищем певний предмет відкриває свої якості", дає можливість автору активізувати інтелектуальну діяльність реципієнта безпосередньо під час сприйняття п'єси.

У п'єсі "Брехун з литовської площі" змальовано лицемірний світ, у якому впізнаються реалії пострадянської історії. О. Ірванець досліджує, як подвійна мораль, притаманна тоталітарному суспільству, знаходить за нових соціально-політичних обставин поживний ґрунт, наслідком чого є духовна нищість, відсутність уявлень про совість, обов'язок і честь. У центрі драми-антиутопії роздуми автора про долю Батьківщини й свого народу. О. Ірванець пише про економічну й духовну кризу в Україні й висуває на перший план актуальні взаємопов'язані проблеми – національної єдності, національної культури й національної інтелігенції, національної гідності. Дія п'єси відбувається в Польщі, проте це не є суттєвим – вона могла б відбуватися у будь-якій іншій країні, що розташована на західних рубежах України. Головні герої – Вона і Він. Вона – в минулому вчителька російської мови й літератури – возить до Польщі товари і продає їх. Він – теж українець, що тимчасово живе у Польщі, але видає себе за поляка. Вона відбилася від "своїх" – "туристів", важкі сумки не дають їй можливості наздогнати "колег". Тому Вона залишається на ніч на лавці біля зупинки громадського транспорту (на таксі не вистачає грошей) і знайомиться з молодим чоловіком. Із діалогу героїв стає відомим, що раніше Вона скуповувала пуховики у Китаї і дуже незадоволена своїм

життям. У всіх негараздах Вона звинувачує демократів, які призвели народ до жалюгідного стану: "Потом ета началась... перестройка, демократизация... В очередь ж стояла, на квартиру... Сто восемьдесят рублей – и на всю хватало... Пока не началось все это...". Очікуючи ранку, Вона розповідає: "А щас у нас не паймьош, ні шо к чему, ні шо пачьом. Еті ж демократи к власті попріхаділі, всякіє пісателі, поети бившіє... Потом еті, несогласніє бившіє, которіє по тюрмам сіделі раньше...". Він намагається відгородитися від неї і відповідає лише польською: йому соромно за своїх співвітчизників. Вона ж, не звертаючи уваги на короткі відповіді співбесідника, продовжує свій монолог. Автор навмисне відтворює російську мову героїні, з її примітивним синтаксисом, з усіма "щас" і "шо". Така мова свідчить про вбогість духовного світу героїні, її відчуженість від власного народу, неприйняття змін, пов'язаних із незалежністю країни. Декілька чарок самогону сприяють випадковому коханню колишньої вчительки і "польського безробітного", якому героїня розкриває свою душу. Її мучить відчуття самоти навіть із найближчими людьми – матір'ю, сином, колишнім чоловіком, тому своє ім'я – Оксана (чужа) – вона вважає символічним. Поява польського поліціанта у фіналі драми розставляє все на свої місця: він просить документи на перевірку й викриває тим співрозмовника героїні, бо у нього теж, виявляється, паспорт із серпом і молотом. Цей факт обурює її: "Боже! ... і перед кем я свою душу пріаткривала!!!". Так драматург створює парадоксальну ситуацію: українка зі Східної України (Вона живе у Дніпродзержинську) вбачає у своєму співвітчизникові із Західної України мало не ворога, хоча вони, кожний зі свого кута зору, не приймають того, що відбувається на Батьківщині.

Олександр Ірванець пише також прозу. Свій ухил до прозової творчості він пояснює так: "Є речі, які важко описати в поезії. Вони вимагають або поеми чи роману у віршах, чого я ніколи в житті не напишу. Не все піддається поезії, і тому кілька останніх років я пишу п'єси і прозу". Перший "нібито роман" "**Рівне / Ровно**" написаний у жанрі антиутопії, хоча там є і утопія східного (соціалістичного) Рівне. Друга назва роману "Стіна", яка ділить місто на два сектори: східне "Ровно" і західне "Рівне". Сьогодні кожне місто, як і будь-яке село в Україні, розділене на східний та західний сектора в широкому значенні, і цілком може навіть у кожної людини є ця внутрішня стіна. Фантастично-реалістичний нібито роман... За ніч посеред міста виросла неприступна стіна, розділяючи його на дві половини, на дві ідеологічні протилежні частини: прогресивну капіталістичну Західну і соціалістично-радянську Східну. Західне Рівне – яскраво ілюміновані башти п'ятизіркових готелей, ресторани і прогулянкові тераси, дорогі крамниці, бутіки, ювелірні лавки, недешеві іномарки, іноземні туристи. Східне Ровно – соціалістична республіка зі своєю радянщиною, бюлетнями, парторганізаціями, спілками, пленумами, одами трудовому класу. Західне Рівне – світська інтелігенція, артисти, поети, митці, політики, аристократи. Східне Ровно – переважно трудовий пролетаріат, вчителі, лікарі, робітники. Одне місто, а два окремі світи! Один часовий вимір – і дві різні епохи. Футуристичний Захід і забутий сьогодні Схід. Рівне оживає на сторінках роману. Віртуальна мандрівка містом змальована до дрібничок, так ніби гуляєш по Рівному насправді.

Зоопарк, обласна лікарня, пагорб слави, друкарня, кооперативний технікум, кафе "Супутник", ЦУМ, майдан Незалежності, драм. театр, Гідропарк, Ювілейний. Вулиці Полуботка, Струтинської, Київська, Замкова, Приходька, Пушкіна; Тинне і Грабник, Льонокомбінат і Ювілейний. Готель "Мир", п'ята і п'ятнадцята школи, "водник", Басів Кут, медичний коледж і міська лікарня, алеї парку ім. Шевченка... Всього і не перелічити. Книга – не лише гід для рівнян, і цікавий путівник для гостей міста, але й матеріал для роздумів про суспільство, державу в цілому. Що відбудеться, якщо посеред населеного пункту, держави, людьми звести стіну? Чи можна потім її зруйнувати?

За роман **"Очамиря"** Олександра звинувачували, мало не в плагіаті. Нібито книга з дуже схожим сюжетом і не менш незрозумілою дивною назвою "Кись" вже написана російською письменницею Тетяною Толстой. Автор всі звинувачення відкидає і зараз пише новий роман. "Я усвідомлюю, що далеко не все в світі можна висміювати, але намагаюся наскільки можливо звузити це коло табуйованих речей. Я розумію, що не можна писати сатиру про Голокост чи про голод тридцятих років минулого століття. Але коли мені кажуть, що не можна сміятися над Чорнобилем ... Вибачте, народ сміявся над Чорнобилем буквально через тиждень після аварії, тоді з'явилися дуже дошкульні народні віршики, частівки". Очамиря – корупція, всепоглинаюче зло, невблаганне, що проникає усюди, від низів до верхів. (Очамиря поїдає як простий народ, так і верхівку), втілення всього бездуховного: вона лише спить, їсть і росте.

Сьогодні ми також спостерігаємо тотальну бездуховність. Народ деградує. Тому люди й стають легкою здобиччю Очамимрі. Якщо дозволити аморальності, бездуховності рости далі, то вона, як ця тварина, розчавить, знищить націю.

"Хвороба Лібенкрафта" – третій роман О. Ірванця викликає особливу цікавість. В романі оповідається про те, як сіре, безрадівне місто одного дня охоплює якась загадкова хвороба, вірус, який проявляється через маленькі цяточки на повіках, але жителі індустріального міста настільки налякані загрозою, що кожного інфікованого відразу лінчують. Цей твір літературознавці називають твором про "мертве місто, якого вже не існує." Сам автор говорить, що написав роман про "місто в облозі". Він наче ще у 1010 р. передбачив сьогоднішні події на Сході. Сьогодні його варто прочитати всім, хто хоче знати правду про реальні події в Україні.

Новий роман Олександра Ірванця **"Харків – 1938"** подає альтернативну історію України – можливий шлях розвитку незалежної Української держави від початку ХХ століття. У книжці описано Українську Робітничо-Селянську Республіку (У. Р. С. Р.) зі столицею в Харкові, що 1938 року святкує двадцятиріччя незалежності. У той час – це світовий лідер, "нова, прекрасна і сильна Україна", що розвивається, будує націонал-комунізм,

подолавши своїх ворогів. Це Україна, яка по всьому світу засіває "зерна українськості" – в Європі, Палестині; всюди підтримує свій народ (чеські та словацькі брати-русини-українці отримують від неї підтримку і зберігають свою "вкраїнську суть"), засновує університети в інших країнах (скажімо, в Польщі "на кресах всходніх", підтримує Острозьку академію).

Назва роману відсилає до твору Джоржа Орвела "1984". Але вже в цьому проявляється авторова гра: Орвелів роман презентував перспективну антиутопію, попереджаючи про можливе майбутнє. Ірванців твір є ретроспективним, демонструє фантазію у стилі "що було б, якби". Хоч і про реконструкцію альтернативного минулого тут можна говорити доволі умовно, оскільки в романі є зміщення часових пластів. Серед героїв є ті, хто жив (чи міг жити) 1938 року (Гетьман-Президент У. Р. С. Р. Євген Коновалець, головний ідеолог Микола Хвильовий, політичний опонент влади Симон Петлюра, режисер Олександр Довженко, письменники Ернест Гемінгвей, Генрі Мілер, Остап Вишня, лауреатка Нобелівської премії Ольга Кобилянська та інші), і сучасників, яких читачеві пропонують упізнати (наприклад, Сергійко зі Старобільська, АлессандроБойческу).

Зрештою, сам автор визначив жанр роману як "антиантиутопію". Крім того, в анотації до книжки зазначено, що роман відповідає таким жанрам, як буфонада й бурлеск. Сюжет передбачає і шпигунський трилер, адже дія роману розгортається довкола розслідування, що його веде полковник Служби Безпеки України Юрій Коцюба, справжній спецагент, син відомого письменника.

Дія відбувається в кінці квітня – на початку травня 1938 року, коли країна готується до святкування 1 травня – Дня Міжнародної Солідарності Трудящих, у рамках якого відбувається щорічний ХаПеКа (Харківський Пролетарський Карнавал), та 9 травня – Дня Перемоги. Можна згадати ще одне новітнє свято У. Р. С. Р. ("свято-випробування", "свято-покуту") – День Їжака, яке припадає на 8 травня. Ці святкування передбачають приготування великого параду, а також візит канцлера Великонімеччини. Однак підполковник СБУ Коцюба отримав інформацію, що в Україну має прибути "хтось такий сильний і небезпечний", якийсь терорист, якому й зброї не потрібно, аби наробити біди. Тож Коцюба береться до справи, розслідуючи, хто б це міг бути і що він задумав. Рухаючись лінією розслідування (і дещо, завдяки авторові, відходячи від неї до паралельних історій), читач зіткнеться з неочікуваними поворотами сюжету.

Поради, як інтерпретувати "Харків–1938", дає сам Ірванець, вміщуючи на початку четвертої частини "методичні вказівки щодо вивчення роману в курсі сучасної української літератури". Тут, звісно, подибуємо іронію: "зосередити увагу на державній величі У. Р. С. Р., її визначній політичній ролі на Європейському континенті і в цілому світі", "наголосити на позитивних рисах головних героїв роману", "підкреслити важливість новітніх звичаїв та ритуалів". Але "Харків–1938" містить чимало потаємних ключів і загадок, які Ірванець пропонує відгадати. Здається, що одна із таємниць – це прихований романтизм самого Ірванця, який прагне України, що має справжніх героїв. Недарма в одному з діалогів він вкладає в уста поета Валер'яна Поліщука (який насправді не дожив до часу дії роману приблизно пів року – його стратила советська влада 3 листопада 1937 року, – а в романі він живий і хуліганистий) такі слова: "У нас своїх романтиків, справжніх романтиків, я наголошую! – справжніх романтиків, у нас не було. Тож нам

належить ся залатати цю прогалину, заповнити порожнє місце". Та й присвята ("Україні та українцям, яких люблю – присвячую") викриває за бурлеском, буфонадою, детективом, антиутопією дещо іншого Ірванця, ніж може здатися на перший погляд і він пише про іншу Україну.

В Юрія Андруховича є поезія "На 50-ліття О. Ірванцеві", яка закінчується такими рядками:

"Мій найкращий друже Сашо!
Радість нашо, гордість нашо!
У який знаменний час
позакидувало нас!
Тож і далі йди по житті
і складай пісні вітчизні –
президентам і прем'єрам,
прокурорам і тер'єрам.
І живи ще довго брате,
щоби нам не святкувати
твій наступний ювілей
у країні без людей.

Хочеться вірити, що український народ дочекається світла в кінці тунелю і в наступний ювілей О. Ірванця наша країна буде жити і процвітати.

Твори О. Ірванця

- Мій хрест / О. Ірванець. – Харків : Фоліо, 2010. – 122 с.
Санітарочка Рая : вибрані вірші / О. Ірванець. – А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2015. – 160 с.
Сатирикон – XXI / О. Ірванець. – Харків : Фоліо, 2011. – 763 с.
Хвороба Лібенкрафта : понурий роман / О. Ірванець. – Харків : Фоліо, 2010. – 187 с.

Література про життєвий і творчий шлях О. Ірванця

- Антипова, Л. "Америки не хочеться мені" : патріотична поезія сьогодення / Л. Антипова // Українська мова та література. – 2011. – верес. (№ 33-34). – С. 43-46.
Бутурлим Т. Утвердження життєвих цінностей у поезії Олександра Ірванця / Т. Бутурлим // Дивослово. – 2017. – № 6. – С. 7-11.
Жук О. Під наглядом ангела / О. Жук // Україна молода. – 2014. – 4 верес. – С. 3.
"Зараз я стрибаю по книжках, як наш Президент по пеньках" // День. – 2013. – 27-28 груд. – С. 23.

Ірванець Олександр // Вивчаємо Українську мову та літературу. – 2010. – № 28. – С. 24-25.

Ірванець Олександр (нар. 1961) // Усі письменники і народна творчість: довідник. – 2007-2008. – С. 131-132.

Камінська В. Олександр Ірванець. Повість безврем'яних літ "Очамимря" / В. Камінська // Вивчаємо Українську мову та літературу. – 2013. – № 16-18. – С. 37-42.

Клименко В. Двадцять п'ята за тридцять три / В. Клименко // Україна молода. – 2013. – 16-17. – С. 20.

Левицький В. Ухопився Ірванець не за той кінець, або Дуже альтернативний роман / В. Левицький // Літературна Україна. – 2017. – 13 лип. – С. 6.

ЛітАкцент року 2017 : [номінанти і лауреати премії "ЛітАкцент" – 2017] // Українська мова та література. – 2018. – № 3-4 (лют.) . – С. 4-6.

Олександр Ірванець // Українські літературні школи та групи 60-90-х рр. ХХ ст. – Львів, 2009. – С. 366-379.

Рябчій І. Ірванець написав альтернативну історію України / І. Рябчій // Дзеркало тижня. – 2017. – 27 трав. – С. 16

Стріха М. Анти-антиутопія за Ірванцем / М. Стріха // День. – 2017. – 9-10 черв. – С. 31.

Твори цих українських письменників треба мати у бібліотеці... // Шкільна бібліотека. – 2017. – № 2. – С. 106-109.

Фасоля, А. Олександр Ірванець – ліричний...іронічний... / А Фасоля // Дивослово. – 2011. – № 3. – С. 2-12.

Шевченко М. Олександр Ірванець як представник сучасного українського театру / М. Шевченко // Дивослово. – 2014. – № 5. – С. 24-25.

Електронні ресурси

Олександр Ірванець. Біографія і творчість [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст і граф. дані. – Б.м., 2017 – . – Режим доступу : dovidka.biz.ua/oleksandr-irvanets-biografiya-i-tvorchist/ : (дата звернення : 02. 04. 2018). – Назва з екрана.

Олександр Ірванець – Біографія – Письменник – Автор [Електронний ресурс] : [сайт]. – Текст і граф. дані. – Б. м., 2017 – . – Режим доступу : www.ukrlit./biography/irvanec.html : (дата звернення : 03. 04. 2018). – Назва з екрана.

Серія "Сучасні українські письменники"

Ліричний та іронічний Олександр Ірванець

Інтелект-реліз

Вип. 24

Автор-укладач: *Барвара Василівна Потуремець*

Редактор	С. В. Сичова
Комп'ютерна верстка	О.М. Якубовський
Відповідальна за випуск	М. Г. Максименко

Підписано до друку 15.04.2018.16 стор. Тираж 3 прим.

Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара

36039, м.Полтава, вул. Гончара, 25а

<http://libgonchar.org>

E-mail: pobugonchara@ukr.net